

Pillanatkép egy falusi könyvtárról és Lajosékról a '60-as évek elejéről

Sz. Nagy Lajos és felesége, Vera 1958-tól a Fejér megyei Polgárdiban, majd 1975-ig, Budapestre költözésükig, Székesfehérvárott tanítottak. Lajost a különféle lexikonok műfordítóként, irodalomtörténészként tartják számon, holott irodalmi pályafutását prózaíróként kezdte. (Kevesen tudják: novellája jelent meg 1956 derekán az ELTE BTK diákkörei által stencilen közreadott, az „ősi” *Tiszta szívvel* című folyóirat első és utolsó számában.) Fejér megyei tartózkodása idején számos elbeszélése jelent meg, írásai szerepeltek a megyei antológiákban is. A *Pirkadás* (1963) című kötet bevezetőjében a megyei tanács művelődési osztályának akkori vezetője a prózaírók között a „legtöbbet ígérő”-nek őt tartotta, többek között azért, mert „észreveszi a konfliktusokat, tehát írói(?) szeme van.” A konfliktusok feltárásáért járó elismerés azonban hamar visszájára fordult. A *Jelenkor* 1963. évi 11. számában megjelent a *Misszionáriusok? Arcképvázlat egy faluról* című szociográfiai írása, amely Polgárdi kulturális életében, irányításában fellelhető visszasságokról szólt. Noha írásában a község nevét nem említette, az illetékesek hamar felfigyeltek rá; ledorongoló cikk jelent meg a megyei napilapban, Fehérváron ankétot szerveztek (nélküle), ahol egyébként egyetemi és tanár társa, Román Károly irodalomkritikus és Takács Imre költő kelt a védelmére; később beidéztek a pártbizottságra, sőt még falugyűlést is szerveztek Polgárdiban, ahová szintén nem hívták meg, amit nem is hirdettek meg a településen, s amelyen csak az érintettek és a közönségnek beteretelt (éppen próbáló) énekkar tagjai vehettek részt... Bár még megjelent néhány kitűnő novellája, bizonyára ez a szomorú epizód is közrejátszott abban, hogy végleg a műfordítás felé fordult.

A következőkben a *Jelenkorban* megjelent írásából közlünk két részletet.

Arató Antal

A lány

A betűszomj nem vezett ki belőlünk.

Megyünk a könyvtárba, hogy megpróbáljunk kihalászni valamilyen csemegét.

Volt cipésműhelyben lelt otthonra a könyvtár. Két kis helyiségből áll a házikó: az olvasók várószobájából, és a könyvespolcokkal körülölelt „könyvtár”-ból.

(Most, pár hónap óta különben már a művelődési otthon két terme a szállása.) A városzórában kis asztal két székkal, egy polcon a szovjet enciklopédia kötetei sorakoznak, s jobbról állvány a folyóirat számára.

A könyvtáros fiatal lány, benn ül a polcok közt: mi vagyunk az egyedüli vendégek, amikor belépünk. Rövid ismerkedés, aztán kérdezi:

– Mit adjak?

– Nem lehetne bemenni tallóztatni? – kockáztatom meg a kérdést.

Kicsit gondolkodik.

– De, de lehet – mondja aztán, inkább kényszeredetten, mint szívélyesen.

Egyelőre nem tudom, a könyvtár rendjét félti-e, vagy a hatalmát akarja éreztetni?

Odabent meglep a könyvtár ellátottsága. Szép számmal bukkanunk nemrég megjelent könyvekre. Kiderül, hogy a szerzeményezésben nagy segítséget kap a Megyei Könyvtártól. Tavalyelőtt érettségizett, nemrég került ide: sűrűn gördül le a művelődési autó. A rossz nyelvek ugyan azt mondják, nem csupán a szerzeményezést segíti az a „könyvtáros pasas”, de ez lehet rágalom is.

A leány ugyanis törvénytelen gyermek. Talán ez is közrejátszik nehezen oldódó modorában: így akarja kifejezni, hogy a rosszindulatú köztudattal szemben, érzi magát valakinek. A könyvtárért lelkesedik. Megtudom, hogy amikor átvette, s átalakították, ő maga súrolta a padlót, takarított. Talán az önálló zuggal együtt az önbizalmát is építgette.

Keresgélünk, böngészünk.

A tudományos és ismeretterjesztő könyvek szerény hányadát alkotják az állománynak. Ami érthető, s egyelőre alig kifogásolható. Mezőgazdasági szakkönyvvel találkozzunk leginkább, de – mint mondja – ritka eset, hogy azokból valaki kölcsönözzön.

Az olvasók zöme gyerek. Meglep, hogy 26 pedagógus közül velünk együtt csak 7 beiratkozott tagja van a könyvtárnak. Pedig az eddigi tájékozódásom alapján nincs okom felételezni, hogy a többi 19 nem találna is magának még ismeretlen csemegét.

A nem értelmiségi olvasók nagy része ún. könyvbolond. Más alig keresi fel a könyvtárat.

– Olvasó-ankétot szokott rendezni? – kérdeztem. arra gondolva, hogy talán ez növelné az érdeklődést.

– A kultúrotthon-igazgató dolga – mondja határozottan.

Gyerek jön be, tovább járattuk szemünket a polcokon.

Felfigyelek a könyvtáros lány hangjára:

– Jules Verne vagy Verne Gyula könyv kell?

Kis csend.

– Mindegy – hallom aztán a gyereket.

S jön a „totó”: mit nem olvasott még a Vernék közül. A könyvtáros egyre türelmetlenebb lesz, aztán míg a gyerek gondolkodik, hogy *A hódító Robur* volt-e már nála, gyorsan a kezébe nyomja: na, akkor ez jó lesz!

Magunk maradunk.

– Maga szerint mi a különbség Verne Gyula és Jules Verne közt? – bújik elő belőlem a kérdés.

Rám néz:

Mi lenne? – majdnem arrogáns a hangja. – Verne Gyula magyar, Jules Verne francia író.

– Csak a név – mondom. – Jules: magyarul Gyula.

– Nem kell tanítani! – fortyan föl.

Vera int, elpirulok, s gyorsan igyekszünk válogatni.

Még egy felnőtt olvasót „intéz el”, míg ott vagyunk.

Igen: a modora nem a legmegfelelőbb egy könyvtáros számára. Néha majdnem riaszt. Kérdés, hogy később megtalálja-e az emberekkel való érintkezés helyes módját: különösen nehéz helyzetében, bele tud-e illeszkedni a kiszolgáló mindig kissé megalázó szerepébe? Mindenképpen jó lenne, hiszen különben lelkiismeretes, s a könyvtára is szép, rendben tartott.

A felelősség

Könyvhét, író-olvasó találkozó. Gyerekek virágcsokorral, egy csokor pedagógus, s még pár vendék – várjuk az írókat.

Ismerem a könyvtárost, aki kíséri a vendégeket faluról falura, s ő most bejövet, ott a széksorok között, bemutat az íróknak. Ott is hagyja őket, elmegy „szervezni”.

Beszélgetni kezdünk. Érdeklődnek a faluról, a kulturális életről, s arról, mit tud itt tenni a magamfajta pedagógus?

– Érzí az t a missziót – kérdezi az egyik –, amit itt be kell töltenie?

Válaszolni akarok, de akkor jön a könyvtáros, s tessékeli előre őket.

Pedig jó lett volna, ha elmondhatom, hogy nem is olyan egyszerű, egyértelmű misszió ez, amilyenek messziről-magasból látszik.

Talán mert túl sok hozzá a misszionárius. (A nagy falu átka?)

S mert a misszionáriusok alig akarnak tudni egymásról. (Hol van a gépezet a fogaskerekekkel?)

Mert kevés bennünk a lelkesedés...

Mert hamar megfutamodunk...

Mert elfoglaltak az emberek...

Mert...

Megyünk haza az író-olvasó találkozóról. A műúton égnek, ragyognak a neonok. Vera elgondolkozva lépked, én is. Nehezebben lépünk, mint amikor a faluba jövet súlyos bőröndök húzták a kezünket.

Talán a megfutamodás, az elmulasztott lehetőségek, a gyorsan fékezett lendület miatt érzett felelősség nehezedik ránk.

Vagy csak egyszerű kedvetlenség?

Észre se vesszük, hogy csillagos az ég.